

Armağan Kitaplar: Sanat Tarihi, Mimarlık Tarihi ve Arkeolojinin Buluşma Mekânları

Halil İbrahim DÜZENLİ*

Türkiye’de giderek yerleşen ve adeta bir ritüele dönüşen *armağan kitap* olgusu, müstakil bir kuramsal konuya, içerik bakımından üzerinde durulan bir meseleye henüz dönüşmemiştir. Diğer taraftan zihinlere bir olgu ve duygusal bir motto olarak yerleştiği söylenebilir. Türkiye’de bu olgunun ve içeriklerin yerleştiği ya da daha fazla görünür kılındığı alanlardan biri de sanat tarihidir. Sanat tarihini birbirine yakın alanlar olarak mimarlık tarihi ve arkeolojiyle birlikte düşünmek gerekir. Sanat tarihinde 1960’larda başlayan gelenek 2000’lerde yoğunlaşarak devam etmektedir. Bu yazıda, hediye/armağan ve armağan kitap olgusu hakkında bazı zihin egzersizlerinde bulunulacak, sonrasında yazının hacmini arttırmamak adına sanat tarihi-mimarlık tarihi-arkeoloji alanındaki armağan kitaplar kısaca tanıtılacak, içerikleri hakkında birtakım yorumlar yapılacak ve bütün bunlara armağan kitap bibliyografyaları eşlik edecektir. Örneklendirmelerde sanat tarihi-mimarlık tarihi-arkeoloji alanları dışına çıkılmamaya gayret edilecektir.

I- Hediye, Armağan ve İthaf

“Lâkin bundan akdem ba’zı mi’mâr ağalara birer menâkıbnâme tahrîr ve tasnîf olunmuş olup anlara menâkıbnâme tahrîr olunduğu gibi ol ilm-i hendese risâlesinden gayri dahi bizim mürüvvetli Ağa Hazretleri’ne bir menâkıbnâme tahrîr eylemek üzerimize lâzım gelmeğin Hak teâlâ celle celâlühû ve amme-nevâlühû Hazretleri’nin inâyetiyle tahrîr eylemek vâki oldu.”

Ca’fer Efendi, *Risâle-i Mi’mâriyye*, 1614¹

“Kısa, çok kısa anlatmaya çalıştığımız büyük insana minnet borcumuzun bir ifadesi olan bu armağan kitabı, Aslanapa anıtının etrafında büyümeğe olan araştırmacılar topluluğundan alınmış çok küçük bir kesittir.”

Yayın Kurulu, *Aslanapa Armağanı*, 1996²

* Yrd. Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi.

1 Ca’fer Efendi, *Risâle-i Mi’mâriyye*, İ. A. Yüksel (haz.), İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., 2005, s. 9 (5a).

2 Selçuk Mülayim, Zeki Sönmez ve Ara Altun (ed.), *Oktay Aslanapa Armağanı*, İstanbul: Bağlam Yayınları, 1996, s. 10.

Arapça bir kelime olan *hidâyet*, “yol göstermek, doğru yola iletmek” anlamındadır ve *hediye* ile aynı kökten türemiştir (*hüdâ, hedy*). *Hidâyetin* “yol gösterme” anlamıyla ortak bir kökü paylaşan *hediye*, lütuf ve iyilikle alakalıdır.³ “Sevgi ve dostluğun bir sembolü olarak karşılıksız verilen nesne” bugün bilinen anlamı, “armağan” ise eşanlamlı sözcüğüdür. Hediye/armağan konusunda, hicrî üçüncü-milâdi dokuzuncu yüzyıldan itibaren “hediyeleşme âdâbını ve bu konuda oluşan edebî-kültürel birikimi konu eden ve çoğu *kitâbü'l-hedâyâ, kitâbü't-tuhaf ve't-turaf, et-tuhfe ve't-turfe, ez-zehâir ve't-tuhaf* gibi adlarla anılan müstakil eserler” kaleme alınmıştır.⁴ Osmanlı'da hediyeleşmelerin kayıt altına alındığı *hediye defterleri* tutulmuştur.⁵

“Hediye/armağan” dan bazı yönleriyle farklılaşan ve özelleşen anlamı ile *ithâf* kavramının tarihsel seyri, bu makalede 20. yüzyıl özelinde ayrıntılandıracağımız konuya daha da yaklaşmamıza yardımcı olacaktır. Osmanlı dönemi kitap isimlerinde de görülen *tuhfe*, günümüz diline “hediye” olarak çevrilebilmektedir. Bu kavram kitap isimlerindeki kullanımıyla bir metafora dönüşmüştür. Mesela, edebiyat alanında *Tuhfe-i Vehbî, Tuhfe-i Hattâtîn, Tuhfetü's-sâlikîn, Hediyyetü's-sıbyân, Hediyyetü'l-arifîn* isimlerinde birçok eser mevcuttur. Bu eserler “sevap kazanmak, hayırla anılmak, hükümdarın gözüne girmek” gibi sebeplerle kaleme alınmaktadır.⁶ Mimarlık ve sanatla ilgisi bağlamında Mimar Sinan örneği de bu çerçevede ele alınabilir. Mimar Sinan hakkında, kendi dilinden yazılmış olan *Tezkiretü'l-bünyân ve Tezkiretü'l-ebniye* gibi eserlerin bir eskizi sayılabilecek kitabın adı *Tuhfetü'l-mî'mârîn* (Mimarlar Hediyesi)'dir. “Tuhfe”lerde ithaf, kitabın yazarı tarafından bir kişiye ya da gruba yapılmakta ve yazar herhangi bir konuya ilişkin kendi çerçevesini tekil olarak ortaya koymaktadır. Modern zamanlarda da ithaf geleneği geçmişteki gibi devam etmekle beraber bir başka “tür” daha ortaya çıkmaktadır. İncelediğimiz bağlamda, günümüzün “armağan kitapları” çok yazarlı olarak bir araya getirilmekte, bir başka kişi için bir araya gelmektedir. Genellikle, konu ithaf edilen kişi özelinde belirlenmekte ve hediyeenin aktif özneleri çoğullaşmaktadır ya da ithaf edilen asıl özne çoğullaştırılmaktadır.

Armağan kitap, belli bir kişiye, döneme, olaya, kuruma ve şehre ithaf edilen; ithaf edilen şeye/olguya göre içeriğinin belirlenebildiği, katılımcılarının seçildiği ve değişebildiği; özellikle 20. yüzyılda kendisini gösteren; tarihe yazılı olarak kayıt düşülen bir olgudur. Bu olguyu bazı sorularla açıklamak gerekirse, aşağıdaki soruların zihne düşürdüğü düşüncelerden yola çıkılabilir. Söz gelimi, hediyeenin/armağanın kitapla gerçekleşmesinin, hatıra-anının kitapla görünür kılınmasının anlamı ne olabilir? Belli bir döneme ya da insana niçin kitap armağan edilir? Armağan kitapla neyi fark ederiz? Armağan kitapta kimler ve neler bir araya gelir? Armağan kitap kime, ne kazandırır?

3 Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, Safvân Adnan Dâvûdî (neşr.), Şam, 1992, s. 835, 839-840'tan aktaran, Ali Bardakoğlu, “Hediye”, *DİA*, c. 17, 1998, s. 150.

4 Ali Bardakoğlu, a.g.m., s. 150-154.

5 Bu defterlerle ilgili örnek bir çalışma için bkz. Aykut Mustak, *A Study on the Gift Log, MAD 1279: Making Sense of Gift-Giving in the Eighteenth Century Ottoman Society (MAD 1279 Kodlu Hediye Defteri Üzerine bir Çalışma: 18. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Hediyeleşmeyi Anlamlandırmak)*, Yüksek Lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, İstanbul, 1997. Hediyeden farklılıkları olsa da bir başka kavram olan “hibe” kayıtlarının örneklendiği bir çalışma için bkz. Miraç Tosun, “Trabzon Kadı Sicillerinde Hibe Kayıtları (1735-1741)”, *Hediye Kitabı*, E. G. Naskali ve A. Koç (ed.), İstanbul: Kitabevi Yay., 2007, s. 207-217.

6 Ayrıntılı bilgiler için bkz. Muhittin Eliaçık, “Nasihat Kitaplarında Hediye ve İthaf”, *Hediye Kitabı*, E. G. Naskali ve A. Koç (ed.), İstanbul: Kitabevi Yay., 2007, s. 483486.

Var olan armağan kitaplardan çıkarılabilecek sonuca göre, armağanın ortaya çıkabilmesi için bir yaşanmışlık olması, duygu ve üretimlerin birikmesi gerekmektedir. Çünkü geleceğe ithaf edilen armağanla kitap özelinde henüz karşılaşmamaktayız. Armağan kitapların alt türleri de vardır. Kişilere armağanlar, yaş günü armağanı, doğum ya da ölüm yıldönümü armağanı, hizmet yılı armağanı şeklinde çeşitlenebilmektedir. “Aziz hatırasına”, “Anısına”, “Hizmet yılına” gibi ifadeler bu çeşitlenmeyi anlatmaktadır. Olaya ve döneme armağanlar da benzer şekildedir. Bir olayın 50. yılı, 100. yılı gibi nitelermeler en yaygın olanlarıdır. Anmak/hatırlamak kelimeleri yaşanmış olanı yani eskiyi daha çok vurgulamaktadır. “Armağan” kelimesi ise ayrıca şimdi ki zamanı da imleyebilmektedir.

Yukarıda, “hediyeye/armağan” konusuna anlamı ve gelenekteki yeri bağlamında değinirken “hidâyet” yani “yol gösterme” ile aynı kökten türediği; “sevgi ve dostluğun bir sembolü olarak karşılıksız verilen nesne” anlamına geldiği yönünde birtakım vurgular yer almıştı. Modern zamanlardaki “armağan kitap” olgusu da benzer bir içerikle anlatılabilir. Armağan kitaplar içeriklerini oluşturan yazırlarla ilgili bilimsel alanın (burada sanat tarihi) katılımcılarına yol gösterirler. Yeni çalışma alanları belirlemede ya da çalıştıkları özel alanlarla ilgili daha fazla bilgi edinmede yardımcı olurlar. Aynı zamanda ilgili disiplinlerdeki kişilerin sevgi ve dostluğunun sembolüdürler.

Hediyenin alıcısının kimliği hediyenin niteliğini belirleyebilir. Armağan kitapta her şeyden önce yazılı bir ortam söz konusudur. Onu farklı kılan şey her şeyin yazı üzerinden şekillenmesidir. Alıcı hem adına ithaf edilendir hem de genel okuyucudur. Matbaa aracılığıyla çok sayıda basılması gibi modern üretim biçimlerinin türlü imkânlarıyla bu alıcı kitle genişlemektedir. İthaf edilenin genelde kendini yazı ile var etmesi, hediyesinin de yazı olmasını getirmektedir. Ayrıca, bu hediyeler *hediyeler defterlerinde* olduğu gibi kayıt altına alınmaktadır. Kitabı yayınlayan yayınevi ve bu metin, söz konusu kayıt görevini yerine getirmektedir.

Armağanın birçok *kişinin* bir araya gelerek oluşturduğu bir *kitap* aracılığıyla gerçekleşmesi, ona, her şeyden önce, iki rol biçmektedir: 1. Birçok insanın duygularını belli bir konu üzerinde birleştirmesi; 2. Duyguların kitabın okuyucuları aracılığıyla çoğaltılması. Söz konusu duyguların başında vefa gelmektedir. Kadir-kıymet bilirlilik, sevgi, muhabbet vs. vefanın açılımları olarak görünmektedir. Bu cümlelerden anlaşılacağı gibi armağan kitap yayınlamanın amaçlarından biri, belki de en önemlisi, bir insanı ya da dönemi canlı tutmak ve “ölümsüz” kılmaktır. İçerisinde ağırlıklı olarak söz konusu döneme, olaya, kuruma, şehre ve kişiye bir vefa duygusunun somut göstergelerini barındırır. Armağan edilen şey armağan edilenin şahsında büyür, armağan edilen ölümsüz kılınır. Bu durum kendisine kitap armağan edilmeyenlerin “ölümsüz” olmadığı anlamına gelmez elbette.

Armağan olgusu vefa gösterecek bireylere, politik konumlara ve sosyal-ekonomik şartlara göre şekillenmektedir. Kişiyi hayattayken armağan sunulabildiği gibi öldükten sonra da sunulabilmektedir. Son yirmi yılda yayımlanmış kitaplar, söz konusu kişi hayattayken armağan hazırlamanın yoğunlaştığı bir döneme işaret etmektedir. Kişinin kadri ve kıymeti hayattayken bilinmektedir artık. Türkiye’de özellikle 1990’lardan sonra armağan dizilerinden kitap yayınlayan yayınevlerinin sayısının artması bu durumun bir göstergesidir.⁷

7 Örneğin Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın daha eskiye giden Armağan Kitaplar Dizisi; Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü’nün *Anma ve Armağan Kitaplar Dizisi* devlet eliyle gerçekleştirilmiştir.

Okuyucular açısından bakıldığında armağan kitapla birlikte dönemin, olayın, kişinin vb. tarihsel konumu fark edilir ve daha fazla görünür kılınır. Ayrıca, armağan kitaplardan söz konusu alanın vardığı noktayı ve literatür gelişmelerini bir bütün olarak takip etmek mümkün hale gelir.

II- Türkiye'de Döneme, Olaya, Kuruma, Şehre ve Kişiye Armağanlar

Armağan kitaplar, tertip şekillerine göre üç şekilde oluşturulabilmektedir. Birincisinde bir seminer, sempozyum vb. düzenlenerek orada sunulan bildiriler kitaplaştırılmaktadır. İkincisinde süreli yayınlar özel sayı olarak çıkmakta ve o sayı armağan olarak nitelenmektedir. Üçüncüsünde ise bir kitap çalışması kurgulanmakta, içerik ve yazarlar belirlenmektedir. Türkiye'de aynı konuda bu üç şekilde de armağanlar hazırlanmıştır.

Türkiye'de dönem ve olaya armağanlarda başı çekenler *Osmanlı* ve *Cumhuriyet* armağanı adı altında yayınlanmış olanlardır. Örneğin, Osmanlı'nın 600. yılı, 700. yılı ve Cumhuriyet'in 50. yılı, 75. yılı gibi tarihlerde çokça armağan dizisi ve kitabı yayınlanmıştır.⁸ Tanzimat'ın yıldönümlerindeki kitaplar da bu minvaldedir.⁹ Türkiye'nin en meşhur dönem ve olay armağanlarından biri ise *Malazgirt Armağanı*'dır.¹⁰ İstanbul, Edirne, Konya armağanları şehirlere ithaf edilmişlerdir. Bu armağanlar isim olarak şehre ithaf edilse de, içerikleri haliyle dönem, olay, kurum ve kişilerle zenginleştirilmiştir. Öyle ki, bu durumun özellikle şehir armağanlarında zaruri olduğu söylenebilir.¹¹ Kişilere armağanlar ise armağan kitapların belki de en fazla yayınlandığı alandır. İbn Sina, Kanuni Sultan Süleyman, Mustafa Kemal Atatürk, Ahmet Cevdet Paşa gibi çeşitli siyaset, sanat ve bilim adamları için sempozyum, dergi ve kitap olarak armağanlar hazırlanmıştır.¹² Diğer taraftan, yukarıda da değinildiği gibi,

şen dizilerdir. Özel yayınevlerinden Dergâh Yayınları'nın dizisinden çıkan Mehmet Kaplan, Nurettin Topçu, Orhan Okay, İnci Enginün armağan kitapları; İletişim Yayınları'nın Hasan Ünal Nalbantoğlu, Oğuz Atay, Muzaffer Şerif, Mete Tunçay kitapları; Oğlak Yayınları'nın Prof. Dr. Bülent Tanör, Nasreddin Hoca, Peride Celal, Fethi Naci armağanları örnek verilebilir.

8 Örnek olarak bkz. *Osmanlı Devleti Tarihi (Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu'nun 700. Yılı Armağanı)*, E. İhsanoğlu (ed.), İstanbul, 1999; *Cumhuriyetin 50. Yılına Armağan*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., 1973; *Cumhuriyetin 80. Yılına Armağan*, Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yay., Ankara, 2004; *Cumhuriyetimizin 81. Yılına Armağan*, Adapazarı: Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü Yay., 2004.

9 Örnek olarak bkz. *Tanzimat (Yüzüncü Yıldönümü Münasebetiyle)*, Ankara: Maarif Vekaleti Yay., 1940; *Tanzimat'ın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu* (31 Ekim-3 Kasım 1989), Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Başkanlığı Yay., 1991.

10 *Malazgirt Armağanı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 1972 (2. bs. 1993).

11 Örnek olarak bkz. *Edirne: Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 1993; Fahameddin Başar ve Mahmut Ak, *İstanbul'un Fetih Günlüğü*: İstanbul'un Fethinin 550. Yıldönümü Armağanı, İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003.

12 Örnek olarak bkz.: *İbn Sina: Doğumunun Bininci Yılı Armağanı*, Aydın Sayılı (haz.), Türk Tarih Kurumu Yay., 1984; *Kanuni Armağanı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 1970 (2. bs. 2001); "Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan", *Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, sy. 2, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, 1981; *Ahmet Cevdet Paşa (1823-1895) Sempozyumu Bildirileri: Vefatının 100. Yılına Armağan (9-11 Haziran 1995)*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1997.

kişilere armağanlar öldükten sonra veya yaşarken armağan edilen kitaplar şeklinde ikiye ayrılabilir.

Sanat tarihi-arkeoloji ve mimarlık tarihinin bir kuruma ithaf edilen armağanları oldukça sınırlıdır. Kuruma ithaf edilenler söz konusu kurumun kuruluşundan itibaren gelinen sembolik bir yıldan yola çıkılarak kurgulanmışlardır. Örneğin Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma (TAÇ) Vakfı'nın 25. yılı münasebetiyle yayınlanan *TAÇ Vakfı'nın 25 Yılı Anı Kitabı: Türkiye'de Risk Altındaki Doğal ve Kültürel Miras* bunlardan biridir.¹³

III- Sanat Tarihi, Mimarlık Tarihi ve Arkeolojinin Kişi Odaklı Ortak Armağan Kitapları

A- İlkler, İsimler ve İstatistiklerle İlgili Bazı Tespitler

Sanat tarihi, arkeoloji ve mimarlık tarihi disiplinlerinin araştırma konusu ve malzemesi bakımından ortaklık göstermektedir. Özellikle bu disiplinlerin Türkiye'de ilk kuruluş yıllarından itibaren epeyce bir süre neredeyse aynı çatı altında iş gördüğünü söylemek mümkündür.¹⁴ Son 30 yılda her üç disiplinin hem kurumsal olarak hem de araştırma yöntemi bakımından birtakım farklı özellikleri temayüz etmeye başlamıştır. Her ne kadar durum böyle olsa da her üç disiplin birbirinden kesin sınırlarla ayıramayacak durumdadır.

Armağan kitaplar söz konusu olduğunda yukarıda özetlenen çerçeve özellikle göze çarpmaktadır. Örneğin bir sanat tarihçisine armağan kitapta arkeoloji ve mimarlık tarihi yazıları olabilirken, arkeologa armağanda sanat ve mimarlık tarihi yazıları olabilmektedir. Bu durum kitap armağan edilen kişinin çalışmalarının çeşitliliğine göre de değişebilmektedir. Özetle, sanat tarihi, arkeoloji ve mimarlık tarihi alanlarındaki kişilere ve kurumlara armağan kitaplar aynı zamanda bu üç alanın akrabalıklarının tescili olarak düşünülebilir. Bunun yanında dönem, olay, kurum ve şehir armağanları kişiye armağanlara göre çok daha kapsayıcı olabilmektedir.

Armağan kitaplar, Türkiye ve sanat tarihi özelinde çoğunluk olarak akademi merkezli olmaktadır. Öğrenciler hocalarına, hocalar meslektaşlarına karşı bir vefa borcunu yerine getirmektedirler. Dolayısıyla öğrenciler hocalarıyla bir araya gelmekte, hocalar meslektaşlarına hediye sunmaktadır. Sanat tarihinin armağan kitaplarına toplu olarak bakıldığında göze çarpan önemli bir nokta da 1980 sonrası armağan kitapların 1960-1980 arası armağan kitaplara yazılarıyla katkı sunan sanat tarihçileri için yayınlanmasıdır.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Türkiye'de sanat ve mimarlık tarihi alanında 1963-2009 yılları arasında 40 isim için toplam 43 armağan çalışması yapılmıştır.¹⁵ On yıllık

13 Haluk Sezgin (ed.), *TAÇ Vakfı'nın 25 Yılı Anı Kitabı: Türkiye'de Risk Altındaki Doğal ve Kültürel Miras*, İstanbul: TAÇ Vakfı Yayını, 2001.

14 Sanat tarihi, arkeoloji ve mimarlık tarihi disiplinleri hakkında bazı yorumlar için bkz. Halil İbrahim Düzenli, "Fiziksel İnşadan Metinsel İnşaya: Türkiye'de Mimarlık Tarihi ve Tarihçiliğinin Serüveni", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, sy. 13 (Türk Mimarlık Tarihi Özel Sayısı), 2009, s. 22-24 ve 33-36.

15 Metnin sonunda yer alan bibliyografyalarda da görülebileceği gibi bu çalışmaların birçoğu kitap, bazıları dergi, bazıları ise sempozyumdur. Çoğu basılıdır ama iki tanesi henüz basılmamıştır, bir tanesi ise sempozyum özetler kitapçığı olarak elimizdedir. Ayrıca, her ne kadar sanat ve mimarlık tarihi ile ortak alan olsa da, bu tasnif içerisinde, ağırlıklı olarak arkeoloji çalış-

dilimler halinde verecek olursak 1963-1970 arasında iki, 1971-1980 arasında iki, 1981-1990 arasında beş, 1991-2000 arasında on iki, 2001-2009 arasında yirmi bir armağan çalışması görülmektedir.

Ulaşabildiğimiz en eski sanat tarihi armağan kitapları Ernst Diez (1963) ve Kurt Erdmann (1969)'a armağan edilenlerdir. Bu iki yayının da derleyicisi Oktay Aslanapa'dır. Aslanapa bir bakıma Türkiye'de sanat tarihi armağan kitap geleneğinin başlatıcısı konumundadır.

Ernst Diez'e Armağan, 1963 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Enstitüsü'nün ilk yayınıdır.¹⁶ Türkiye'de sanat tarihinin ilk akademik kurumlarından olan bu enstitünün ilk yayınının bir armağan kitap olması konumuz açısından manidardır. Ayrıca, sanat tarihinin kurucu hocaları arasında yer alan E. Diez'e verilen bu armağan, Türkiye'de yaşadığı dönemde hakkındaki olumsuz propaganda rağmen¹⁷ yukarıda değinilen vefa duygusunun önemli bir sembolüdür. *Kurt Erdmann'a Armağan*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk ve İslam Sanatı Kürsüsü'nün yayını olarak 1967 yılında basılmıştır.¹⁸ Türkiye'de armağan kitapların ilklerinden olan bu iki kitabın yazarları hem armağan edilenin şahsında birleşen bilim ortamını¹⁹ hem de o dönemde Türkiye'de sanat tarihi alanında iletişim halinde olunan çevreyi tanımlamaktadır. Yazarlar dünyanın çeşitli ülkelerinden alanında bilinen ya da ileride alanın önemli isimleri haline gelecek kişilerden oluşmaktadır. Kitaplarda şu isimlerin yazıları bulunmaktadır. *Ernst Diez Armağanı*: Arthur Upham Pope, Franz Taeschner, Doğan Kuban, Semavi Eyice, Heinrich Gerhard Franz, Tamara Talbot Rice, Kurt Erdmann, Katharina Otto-Dorn, Semra Ögel, Oktay Aslanapa, Şerare Yetkin, Heinrich Schmidt, Richard Ettinghausen, Basil W. Robinson, Ernst J. Grube, J. David-Weil, Emel Esin, Adolf Grohmann, Lars-Ivar Ringbom, Rudolf Naumann, Herbert Fux, Ludwik Sternbach LL.D; *Kurt Erdmann Armağanı*: Oleg Grabar, R. Ghirshman, Richard N. Frye, Robert Göbl, Elisabeth Naumann, Rudolf Naumann, Franz Taeschner, Alessio Bombaci, Janine Sourdell-Thomine, Charles K. Wilkinson, Richard Ettinghausen, Katharina Otto-Dorn, Oktay Aslanapa, J. M. Rogers, Basil Gray, G. M. Meredith-Owens, Wilhem Eilers Würzburg, M. S. Dimand, Charles Grant Ellis, Rudolf Schnyder, Emel Esin, Tamara Talbot Rice, Herbert Fux, Adolf Grohmann, Hanna Erdmann.

Dikkate değer bir nokta, ilk iki kitapta yazıları olan Türk sanat ve mimarlık tarihçilerinin adlarına ileride armağan kitaplar yayınlanmış olmasıdır. Bu altı isim için düzenlenen armağan kitaplar 1986-2009 aralığına yerleşmektedir. Tarihler Emel Esin için 1986; Semavi Eyice için 1992, 2005, 2009; Oktay Aslanapa için 1995, 1996; Doğan

maları yapmış olan kişiler için düzenlenen armağan kitaplara yer verilmemiştir. Metnin ilerleyen bölümlerinde bunlara da değinilmiştir.

16 Oktay Aslanapa (ed.), *Beiträge Zur Kunst Asiens, in Memoriam Ernst Diez*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Enstitüsü Yayınları: 1, Baha Matbaası, 1963.

17 Ayrıntılı bilgi için bkz. Faruk Deniz, "Sanat Tarihine Mimarlıktan Bakmak: Turgut Cansever ve Doktora Tezi", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, sy. 13 (Türk Mimarlık Tarihi Özel Sayısı), 2009, s. 438-442.

18 Oktay Aslanapa ve Rudolf Naumann (ed.), *Forschungen Zur Kunst Asiens, in Memoriam Kurt Erdmann*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk ve İslam Sanatı Kürsüsü Yayınları, Baha Matbaası, 1969.

19 Örneğin, dönemin önemli sanat tarihçilerinden olan Celal Esad Arseven'in bu armağan kitapta yer almaması bu anlamda manidardır. Bkz. Faruk Deniz, a.g.m. s. 438-442.

Kuban için 1996; Şerare Yetkin için 1996 ve Semra Ögel için 1999'dur.

Bu sekiz kişiye armağan dışında sanat ve mimarlık tarihi alanında tespit edebildiğimiz 32 armağanın armağan sunulan kişileri ve tarihleri şunlardır:²⁰ Albert Gabriel (1978), Bedrettin Cömert (1980), Suut Kemal Yetkin (1984), Kemal Çığ (1984), Remzi Oğuz Arık (1987), Ünsal Yücel (1989), Yılmaz Önge (1993), Güner İnal (1993), Mehmet Önder (1996), Aptullah Kuran (1999), Celal Esat Arseven (2000), Uğur Derman (2000), Zafer Bayburtluoğlu (2001), Yıldız Demiriz (2001), Gönül Öney (2002), Haluk Karamağaralı (2002), Aynur Durukan (2002), Metin Ahunbay (2004), Afife Batur (2005), Günsel Renda (2005), Filiz Çağman (2005), Sinan Genim (2005), Selçuk Batur (2005), Beyhan Karamağaralı (2006), Haşim Karpuz (2007), Metin And (2007), Rüçhan Arık ve M. Oluş Arık (2007), Rahmi Hüseyin Ünal (2007), Abdüsselam Uluçam (2008), Ebru Parman (2009), Örcün Barışta (2009), Turgut Cansever (2009).

Bu çalışmalarla ilgili bir noktaya daha temas etmekte yarar var. Yukarıdaki otuz bir çalışma içerisinde armağan edilenin bilimsel kimliği ve bir dereceye kadar armağan kitapların içerisinde yer alan yazıların araştırma alanıyla ilgili sanat tarihi ve mimarlık tarihi ayrımı yapılabilir. Bu ayrım kuşkusuz iki disiplin arasındaki ortaklıkları arka plana atmaya getirmez. Bu otuz bir çalışma içinde akademyada bulunmuş olan mimarlık tarihçileri adına beş kitap bulunmaktadır: Doğan Kuban (1996), Semra Ögel (1999), Aptullah Kuran (1999), Metin Ahunbay (2004), Afife Batur (2005) armağanları. Ayrıca üç mimar adına olan armağanlar içeriklerinde mimarlık tarihi ve sanat tarihi ile ilgili yazılar barındırırlar: Sinan Genim (2005), Selçuk Batur (2005), Turgut Cansever (2009).

Arkeoloğlara gelindiğinde armağan kitapların çoğu 2000'li yıllara tarihlenmektedir. Ekrem Akurgal, Sedat Alp, Arif Müfit Mansel, Halet Çambel ve Jale İnan arkeolojinin Türkiye'deki kurucuları arasında yer almaktadır. Bu beş isim adına armağan kitapların ilki Arif Müfit Mansel içindir ve 1974 yılına tarihlenmektedir. Diğer üç isim adına armağan kitaplar için ise 1990'lı yıllar beklenecektir. Jale İnan'a armağan 1989, Sedat Alp'e armağan 1992, Ekrem Akurgal'a armağan 1997, Halet Çambel armağanı ise 1998 tarihlidir. 2000'li yıllar birçok arkeolog adına armağan kitap düzenlenen yıllardır. 1993'ten başlayarak yayınlanan diğer 19 armağan kitap şunlardır: Nimet Özgüç (1993), Metin Akyurt ve Bahattin Devam (1995), Arslan Terzioğlu (1999), Emin Bilgiç (2000), Cevdet Bayburtluoğlu (2001), Güven Arsebük (2003), Ufuk Esin (2003), Fahri Işık (2004), Ramazan Özgan (2005), Abdullah Yaylalı (2006), Hayat Erkanal (2006), Sevim Buluç (2006), Belkıs Dinçol ve Ali Dinçol (2007), Refik Duru (2007), Coşkun Özgünel (2007), Baki Öğün (2007), Muhibbe Darga (2008), Haluk Abbasoğlu (2008), Altan Çilingiroğlu (2009).²¹

İçeriklerinde sanat tarihi alanıyla ilgili çok sayıda yazı bulunan armağan kitaplar da vardır. Fakat bu tür armağan kitaplar bizzat sanat tarihi, mimarlık tarihi ya da arkeoloji alanında çalışmaları olan kişilere ithaf edilmemiştir. Halil Edhem, Fuat Köprülü, Reşit Rahmeti Arat, İsmail Hakkı Uzun Çarşılı ve Atatürk armağanları bu minvalde zikredilmesi öncelikli olanlardır.²²

20 Armağanların hepsinin tam künyeleri metnin sonundaki bibliyografyada "Sanat Tarihi-Mimarlık Tarihi Armağanları" bölümünde verilmiştir.

21 Bu kitapların tam künyeleri bibliyografyada verilmiştir.

22 Bkz. *Halil Edhem Hatıra Kitabı / In memoriam Halil Edhem*, 2 c., Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 1949; 60. *Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı / Melanges Fuad Köp-*

B- Yayıncı Kurumlar ve İçeriklere Dair Bazı Tespitler

Sanat tarihi alanında armağan kitap yayıncılığı konusunda öne çıkan kurumlar üniversiteler ve özel yayınevleridir. İlk armağanlar olarak tespit ettiğimiz Ernst Diez (1963) ve Kurt Erdmann (1969) armağanları İstanbul Üniversitesi yayınlarıdır. Semavi Eyice (2005) armağanı da İstanbul Üniversitesi yayınıdır. Hacettepe Üniversitesi ise hazırladığı armağan dizisi kitapları ve sempozyumlarıyla sanat tarihi alanındaki en etkin üniversitedir. Bedrettin Cömert'le (1980) başlayan gelenek Suut Kemal Yetkin (1984), Güner İnal (1993), Aynur Durukan (2002), Günsel Renda (2005) ve Beyhan Karamağaralı (2006) ile devam etmiştir. Hacettepe Üniversitesi'nin altı, İstanbul Üniversitesi'nin üç armağan çalışmasından başka; Ege Üniversitesi iki, Selçuk, Atatürk, Ankara, Mimar Sinan, Sabancı ve Gazi üniversiteleri birer armağan ile bu birikime katkıda bulunmuş üniversitelerdir. Üniversitelerden başka bazı dernek, vakıf, oda, bakanlık gibi kurumlar da (Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü (2), Topkapı Sarayı Müzesi (2), Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu (1), Sanat Tarihi Derneği (1), Türkiye Diyanet Vakfı (1), Bilim ve Sanat Vakfı (1), Kültür ve Turizm Bakanlığı (1), Kayseri Büyükşehir Belediyesi (1), Konya Ticaret Odası (1), Van Çevre ve Kültür Derneği (1)) bu alana katkı vermişlerdir.

Özetlemek gerekirse, sanat tarihi armağanlarının 17'si üniversitelerce, 12'si diğer kurumlar tarafından, 14'ü ise özel yayınevi ve/veya matbaalarca dolaşıma girmiştir. Arkeoloji armağanları da dikkate alındığında Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Ege Yayınları ve Homer Kitabevi'nin özel gayretleri gözden kaçmamaktadır.

Armağan kitapların içeriklerinin belirlenmesinde armağan edilen kişinin çalışma sahasının, temel belirleyicilerden biri olduğu daha önce belirtilmişti. Özellikle arkeoloji alanının armağanlarında bu durum daha belirgindir. Söz gelimi, "Günüşiğinde Anadolu", "Köyden Kente: Yakınoğu'da İlk Yerleşimler", "Anadolu'da Doğdu", "Kültürlerin Yansıması", "Patronvs", "Calbis", "Yukarı Denizin Kıyısında Urartu Krallığı'na Adanmış Bir Hayat", "Hittite and Other Anatolian and Near Eastern Studies", "Anadolu XXIII 1984-1997", "Karatepe'deki Işık" gibi üst başlıklar bu tip bir belirlemenin ürünü olarak görülebilir. Sanat ve mimarlık tarihinde ise konu seçimleri daha serbesttir. Armağan sunulan ismin çalışma alanının yanı sıra, buradaki bir diğer temel belirleyici, çalışmayla ilgili genel ilanın ya da öneri götürülen yazarların hali hazırdaki kendi çalışmalarını, paylaşımında bulunacakları ortamı hiç dikkate almadan sunmaları, ya da az dikkate alarak uyarlamalarıdır. Bunlara ilaveten, armağan edilenin yaş yıldönümü için hazırlanan armağan kitapların içerikleri bakımından daha çeşitli oldukları söylenebilir.

Sanat tarihi söz konusu olduğunda resim, hat, tezhip, süsleme, mezar taşları, mimari gibi alt alanlar tarihyazımı, kültürel ilişkiler, ikonografi gibi çalışma alanları bakımından konu çeşitliliğinden bahsedilebilir. Yukarıdaki içerik belirleyicilerini sanat ve mimarlık tarihi alanlarından şu beş armağan çalışması üzerinden ayrıntılandırabiliriz: *Oktay Aslanapa Armağanı*, *Arkeoloji ve Sanat Tarihi Araştırmaları: Yıldız Demiriz'e Armağan*, *Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar: Güner İnal'a*

rülü, İstanbul: A.Ü.DTCF Yay., 1953; *Reşit Rahmeti Arat İçin*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., 1966; *Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 1976; *Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan*, İstanbul: İstanbul Ün. Edebiyat Fak. Yay., 1981.

Armağan, Afife Batur'a Armağan Mimarlık ve Sanat Tarihi Yazıları, Aptullah Kuran İçin Yazılar.

Oktay Aslanapa ve Yıldız Demiriz'e armağan edilen çalışmaların içerikleri son derece çeşitlidir. Bunun sebebi iki araştırmacının kendi çalışma alanlarının çeşitliliğinde ve genel duyurunun serbestliğinde aranabilir. Örneğin *Aslanapa Armağanı'*nda, "İslâm Dünyasında Kadın Hattatlar", "Topkapı Kütüphanesi'ndeki Y.1122 Sayılı Kur'an-ı Kerim ve Kitap Süslemelerinde Rokoko Hakkında Notlar", "Onyedinci Yüzyılın İlk Çeyreğine Tarihlenen Bir Osmanlı Kıyafet Albümü", "Türk Sanatında İtalyan Ressamlar ve Etkileri" gibi yazıların yanı sıra "Mimar Ağa Mescidi", "Çatalca-Kalfa Köyünde Şeyh Sinan Camii ve Külliyesi", "Osmanlı Mimarlığında Yapı ve Malzeme Terminolojisi Üstüne Bir Deneme" gibi mimari ağırlıklı yazılar ve de "Eski Eserlerin Tescilinde Devlet Birey İlişkisi", "İshak Paşa Sarayı Restorasyonunda Son Durum" gibi güncel meseleler ve sorgulamalar birlikte yer almaktadır.

Yıldız Demiriz'e Armağan da içeriğinde benzer bir çeşitliliğe sahiptir. Üstelik arkeoloji ve sanat tarihinin içiçeliği çalışmanın başlığında da kendini göstermiştir. Dolayısıyla "İstanbul Deniz Surları Üzerindeki İki Akrotere Yeni Bir Bakış", "Yok Olan Bir Yapı: Kemankeş Kara Mustafa Paşa Külliyesi", "Burgazada'daki Metamorphosis Kilisesi", "Acılardan Kaynaklanan Ölümsüz Eserlerin Yaratıcısı Vincent Willem Van Gogh" ve "Anadolu Selçuklu Sanatında Tezhip: Müzehhip Muhlis b. Abdullah el-Hindî ve Halefleri" yazılarıyla akroter, külliye, kilise, Van Gogh ve Muhlis b. Abdullah el-Hindî armağan kitap bütünlüğü içerisinde bir araya gelebilmektedir.

Güner İnal armağanında durum biraz daha farklıdır. Her şeyden önce yazılar ortak bir tema etrafında bir araya getirilmiştir. Bu tema ikonografidir. Güner İnal Türkiye'de hususiyetle ikonografi alanında çalışan ilk araştırmacılardandır. Hal böyle olunca "Ejder Motifli Kapı Tokmakları ve Değişik Örnekler", "Mühr-ü Süleyman ve Türk Kültürü'ndeki Yeri", "Sultan Sencer ve Yaşlı Kadın Minyatürlerinin İkonografisi", "Batı Anadolu Azınlık Kiliselerinden İkonografik Belirlemeler ve Kimi İrdelemeler", "Ortaçağ Hıristiyan Tasvirlerinde Meryem'in Mavi Giysisi Üzerine" gibi yazılarda farklı dönemler, anlayışlar, üsluplar, kişiler hakkındaki araştırmalar Güner İnal'ın şahsında ve ikonografi bağlamında yan yana durmaktadırlar.

Afife Batur ve Aptullah Kuran Türkiye'nin iki önemli mimarlık tarihçisidir. Onlara armağan edilen çalışmalar içerisinde ağırlıklı olarak mimarlık tarihi metinleri yer almaktadır. *Afife Batur'a Armağan Mimarlık ve Sanat Tarihi Yazıları'*nda yer alan alt başlıklar şunlardır: Giriş, Tarih Yazımı, Batılılaşma: Mimarlık, Batılılaşma: Kent, Batılılaşma: Teknoloji, Yüzyıl Dönümü, Yapı ve Biçim Sorunu, Konut, Modern, Kültür Sorunları. *Aptullah Kuran İçin Yazılar*'da ise alt başlıklar şöyledir: Eskiçağ ve Ortaçağ Tarihi Maddi Kültürü, Erken Modern Dönem Osmanlı Mimarisi ve Kültürü, Ondokuzuncu Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğuna Bakışlar, Cumhuriyet Döneminde Mimarlık ve Koruma. Her iki armağanda yer alan bu alt başlıklar sanat ve mimarlık tarihinin ilgi alanlarını ve ortaklıklarını göstermesi bakımından manidardır.

Toparlamak gerekirse, buraya kadar hediye/armağanın kadim zamanlardaki anlamı, sanat tarihi bağlamında ve armağan kitap özelinde bugün dönüşen niteliğine dair ipuçları verilmeye çalışıldı. Arka planda gizlenmiş olarak, Ca'fer Efendi'nin Sedefkâr Mehmed Ağa'ya ithaf ettiği menâkıbnameden modern bireyler olan sanat-mimarlık tarihçileri ve arkeologlara ithaf edilen/sunulan armağanlar arasında bir düşünce güzergâhı açılmaya gayret edildi. Sonuçta, metnin asıl vurgu noktası arma-

ğan kitap olgusunun somut görünümleri olan çalışmalar kısaca irdelendi ve “sanat tarihi, mimarlık tarihi ve arkeolojinin buluşma mekânları” olarak tavsif edildi. Bu tür vefalı davranışların, araştırma ortamını çeşitlendirici, bütünleyici çalışmaları devam ettirme ve bunların değerlendirmelerini daha ayrıntılı yapma, yeni araştırmacılara düşen vazifelerden bir tanesidir.

IV- Bibliyografya

A- Sanat Tarihi-Mimarlık Tarihi Armağanları

Aslanapa, Oktay (ed.), *Beiträge Zur Kunst Asiens, in Memoriam Ernst Diez*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Enstitüsü Yayınları: 1, Baha Matbaası, 1963.

Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi, in Memoriam Prof. Albert Louis Gabriel, sy. IX (Özel sayı), Ankara, 1978.

Bedrettin Cömert'e Armağan, Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Beşeri Bilimler Dergisi, Özel Sayı, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1980. (“Kitapta yer alan yazıların önemli bir kesimi, O'nun anısına Sanat Tarihi Bölümü tarafından, 3-7 Haziran 1979 tarihinde düzenlenmiş olan ‘Sanat Tarihi ve Sanat Sorunları Semineri’ne verilen bildirimlerden oluşmaktadır”. Kitapta beş bölüm yer almaktadır. Bunlar: “Bedrettin Cömert’in Bilimsel Kişiliği”, “Estetik”, “Edebiyat ve Eleştiri”, “Dilbilim” ve “Sanat Tarihi”dir. Makale bibliyografyamızda ilk bölüm, ikinci bölüm ve son bölümdeki yazılar yer almaktadır).

Suut Kemal Yetkin'e Armağan, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Armağan Dizisi: 1, 1984. (Kitaptaki yazıların 5 tanesi hariç geriye kalan kısmı 18-20 Kasım 1981’de düzenlenen ‘Sanat Tarihi ve Sanat Sorunları Semineri’nde sunulan bildirimlerden oluşmaktadır).

Kemal Çığ'a Armağan, İstanbul: Topkapı Sarayı Müzesi Yayını, 1984.

Türk Kültürü Araştırmaları, Dr. Emel Esin'e Armağan Sayısı, sy. XXIV/1, 1986.

Çongur, H. Rıdvan (ed.), Remzi Oğuz Arık Armağanı, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1987.

Sanat Tarihinde Doğudan Batıya - Ünsal Yücel Anısına Sempozyum Bildirileri (14-15 Mayıs 1987), İstanbul: Sandoz Kültür Yayınları, 1989.

Semavi Eyice Armağanı: İstanbul Yazıları, İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yay., 1992.

Prof. Dr. Yılmaz Önge Armağanı, Konya: Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, 1993.

Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar, Güner İnal'a Armağan, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Armağan Dizisi: 4, 1993. (Hacettepe Üniversitesi Arkeoloji-Sanat Tarihi Bölümü tarafından düzenlenen “Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar” konulu seminerde sunulan bildirimlerden oluşmaktadır).

Türk Kültürü Araştırmaları, Prof.Dr. Oktay Aslanapa'ya Armağan Sayısı, sy. XXXI/1-2, 1995.

Mülayim, Selçuk, Zeki Sönmez ve Ara Altun (ed.), *Oktay Aslanapa Armağanı*, İstanbul: Bağlam Yayınları, 1996.

- Ahunbay, Zeynep, Deniz Mazlum ve Kutgün Eyüpgiller (ed.), *Prof. Doğan Kuban'a Armağan*, İstanbul: Eren Yayınları, 1996.
- Demiriz, Yıldız (haz.), *Prof. Dr. Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları*, İstanbul: Sanat Tarihi Derneği Yayını, 1996.
- Yardımcı, Mehmet (ed.), *50. Kültür ve Sanat Yılında Dr. Mehmet Önder'e Armağan: Milli Kültür Araştırmaları*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1996.
- Semra Ögel'e *Armağan Mimarlık ve Sanat Tarihi Yazıları*, İstanbul: Ege Yayınları, 1999.
- Kafesçioğlu, Çiğdem ve Lucienne Thys-Şenocak (ed.), *Aptullah Kuran'a Armağan Yazılar / Essays in Honour of Aptullah Kuran*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999.
- Mahir, Banu (haz.), *Celal Esad Arseven Anısına Sanat Tarihi Semineri Bildirileri* (7-9 Mart 1994), İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Yay., 2000.
- Schick, Irvin Cemil (ed.), *M. Uğur Derman 65 Yaş Armağanı / 65th Birthday Festschrift*, İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yay., 2000.
- Denktaş, Mustafa ve Yıldız Özbek (ed.), *Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı Sanat Yazıları*, Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2001.
- Tanman, M. Baha ve Uşun Tükel (ed.), *Arkeoloji ve Sanat Tarihi Araştırmaları: Yıldız Demiriz'e Armağan*, İstanbul: Simurg Yayınları, Armağan 1, 2001.
- Uluslararası Sanat Tarihi Sempozyum Bildirileri, Prof. Dr. Gönül Öney'e Armağan* (10-13 Ekim 2001), İzmir: Ege Ün. Edebiyat Fak. Sanat Tarihi Bölümü, 2002.
- Acun, Hakkı, Halit Çal ve Gül Tunçel (ed), *Prof. Dr. Haluk Karamağaralı Armağanı*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002.
- Doğan, Nermin Şaman (haz.), *Ortaçağ'da Anadolu, Prof. Dr. Aynur Durukan'a Armağan*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Yayınları, 2002. ("Bu kitap, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü'nce 8-9 Mayıs 2000 tarihleri arasında Prof. Dr. Aynur Durukan'a armağan olarak düzenlenen 'Ortaçağ'da Anadolu' semineri bildirileri ve diğer yazarların makalelerini içermektedir").
- Sanat Tarihi Defterleri - Metin Ahunbay'a Armağan Bizans Mimarisi Üzerine Yazılar*-, sy. 8 (Özel Sayı), Ege Yayınları, 2004.
- Ağır, Aygül, Deniz Mazlum ve Gül Cephaneçigil (ed.), *Afişe Batur'a Armağan Mimarlık ve Sanat Tarihi Yazıları*, İstanbul: Literatür Yayınları, 2005.
- Eğribel, Ertan ve Ufuk Özcan (ed.), *Sosyoloji Yıllığı Kitap 12: Semavi Eyice'ye Saygı, Tarihte Doğu-Batı Çatışması*, İ.Ü. Sosyoloji Araştırma Merkezi Çalışması, İstanbul: Kızılelma Yayıncılık, 2005.
- Prof. Dr. Günsel Renda Onuruna Uluslararası "Gelenek, Kimlik, Bireşim: Kültürel Kesişimler ve Sanat" Sempozyumu* (16-18 Kasım 2005), Bildiri Özetleri Kitabı, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü, 2005.
- Topkapı Sarayı ve Osmanlı Sanatı: Uluslararası Filiz Çağman'a Armağan Sempozyum* (07-11 Şubat 2005), İstanbul: Topkapı Sarayı Müzesi, (Henüz Basılmadı).
- Belli, Oktay ve Belma Barış Kurtel (ed.), *60. Yaşında Sinan Genim'e Armağan Makaleler*, İstanbul, 2005.
- Arel, Ayda, Ersen Gürsel ve Süha Özkan (ed.), *Selçuk Batur İçin Mimarlık Yazıları*, İstanbul: Yalçın Matbaası, 2005.
- Yazar, Turgay (ed.), *Sanatta Anadolu-Asya İlişkileri: Prof. Dr. Beyhan Karamağaralı'ya Armağan*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2006. ("Bu

kitap Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü'nce 6-7 Mart 2003 tarihleri arasında Prof. Dr. Beyhan Karamağaralı'ya armağan olarak düzenlenen 'Sanatta Anadolu-Asya İlişkileri' semineri bildirileri ile diğer yazarların makalelerini içermektedir").

- Denktaş, Mustafa ve Osman Eravşar (ed.), *Sanat Tarihi Araştırmaları: Prof. Dr. Haşim Karpuz'a Armağan*, Konya, Kayseri: Kıvılcım Kitabevi, 2007.
- Koz, M. Sabri (haz.), *Metin And'a Armağan*, İstanbul, 2007.
- Karpuz, Haşim ve Osman Eravşar (ed.), İpek Yolu, Konya Kitabı X - Rüçhan Arık'a Armağan / in Honour of Konya: Konya Ticaret Odası Yayınları, 2007. (25-27 Nisan 2007 tarihinde Konya'da düzenlenen "Uluslararası Türk Sanatı ve Arkeolojisi Sempozyumu"nda sunulan bildirilerden oluşmaktadır).
- XI. *Ortaçağ-Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, Prof. Dr. Rahmi Hüseyin Ünal'a Armağan (17-19 Ekim 2007), İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, (Henüz Basılmadı).
- Boran, Ali, Osman Aytekin ve Mehmet Top (ed.), *Prof. Dr. Abdüsselam Uluçam Armağanı*, Ankara: Van Çevre ve Kültür Derneği Yay., 2008.
- Alp, A. Oğuz (ed.), *Ebru Parman'a Armağan Sanat Tarihi ve Arkeoloji Yazıları*, Ankara: Alter Yayınları, 2009.
- Görür, Muhammet (ed.), *X. Ortaçağ - Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu* (3-6 Mayıs 2006): *Prof. Dr. H. Örcün Barışta'ya Armağan*, Ankara: Gazi Üniversitesi Yay., 2009.
- Akçaoğlu, Yasemin ve Sema Doğan (haz.), *Semavi Eyice Kaynakçası: 86 Yıla Armağan*, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2009.
- Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, sy. 13 ("Merhum Turgut Cansever'in Hatrasına" Türk Mimarlık Tarihi Özel Sayısı), 2009.

B- Arkeoloji Armağanları

- Akurgal, Ekrem ve U. Bahadır Alkım (ed.), *Mansel'e Armağan / Melanges Mansel*, 3 cilt, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 1974.
- Başgelen, Nezih ve Mihin Lugal (ed.), *Jale İnan Armağanı*, 2 c., İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yay., 1989.
- Sedat Alp'e Armağan: Hittite and Other Anatolian and Near Eastern Studies in Honour of Sedat Alp*, Ankara: Anadolu Medeniyetlerini Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları, 1992.
- Mellink, Machteld Johanna, Edith Porada ve Tahsin Özgüç (ed.), *Aspects of Art and Iconography: Anatolia and its Neighbors, Studies in honor of Nimet Özgüç*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 1993.
- Başgelen, Nezih (ed.), *In Memoriam İ. Metin Akyurt ve Bahattin Devam Anı Kitabı*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yay., 1995.
- Bayburtluoğlu, Cevdet (ed.), *Akurgal'a Armağan: Anadolu XXIII 1984-1997 / Festschrift Akurgal: Anatolia XXIII 1984-1997*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay., 1997.
- Arsebük, Güven, Machteld J. Mellink ve Wulf Schirmer (ed.), *Karatepe'deki Işık / Light on Top of the Black Hill, Studies Presented to Halet Çambel*, İstanbul: Ege Yay., 1998.
- Mat, Afife, Erwin Lucius, Bülent Özaltay ve Öztan Öncel (ed.), *Festschrift für Arslan*

- Terzioğlu, Hommage Au Professeur Arslan Terzioğlu / Arslan Terzioğlu'na Armağan, 60. Doğum Yılı Anısına*, İstanbul: Isis Yay., 1999.
- Aslanapa, Oktay ve Ekmeleddin İhsanoğlu (haz.), *Emin Bilgiç Hatıra Kitabı*, İstanbul: İSAR - İslam Tarih ve Kültürünü Araştırma Vakfı Yay., 2000
- İdil, Vedat, Coşkun Özgünel, Orhan Bingöl ve Seyhan Doruk (ed.), *Günüşiğinde Anadolu, Cevdet Bayburtluoğlu için Yazılar / Anatolia in Daylight, Essays in Honour of Cevdet Bayburtluoğlu*, İstanbul: Homer Kitabevi Yay., 2001.
- Özbaşaran, Mihriban, Oğuz Tanındı ve Ahmet Boratav (ed.), *Archaeological Essays in Honour of Homo amatus: Güven Arsebük için Armağan Yazılar*, İstanbul: Ege Yay., 2003.
- Özdoğan, Mehmet, Harald Hauptmann ve Nezih Başgelen (ed.), *Köyden Kente: Yakınoğu'da İlk Yerleşimler, Ufuk Esin'e Armağan / From Village to Cities: Early Villages in the Near East, Studies Presented to Ufuk Esin, 2 c.*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yay., 2003.
- Korkut, Taner, Havva İşkan ve Gül Işın (ed.), *Anadolu'da Doğdu: 60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan / Festschrift für Fahri Isik zum 60. Geburtstag*, İstanbul: Ege Yay., 2004.
- Şahin, Mustafa ve İ. Hakan Mert (ed.), *Ramazan Özgan'a Armağan / Festschrift für Ramazan Özgan*, İstanbul: Ege Yay., 2005.
- Takaoğlu, Turan (ed.), *Anadolu Arkeolojisine Katkılar: 65. Yaşında Abdullah Yaylalı'ya Sunulan Yazılar*, İstanbul: Hitit Color Yay., 2006.
- Erkanal-Öktü, Armağan, E. Özgen vd. (ed.), *Hayat Erkanal'a Armağan: Kültürlerin Yansıması / Studies in Honor of Hayat Erkanal: Cultural Reflections*, İstanbul: Homer Kitabevi Yay., 2006.
- Tolun, Veysel ve Turan Takaoğlu (ed.), *Sevim Buluç Anı Kitabı / In Memoriam Sevim Buluç*, Çanakkale: Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Yay., 2006.
- Alparslan, Metin, M. Doğan Alparslan ve H. Peker (ed.), *Belkis Dinçol ve Ali Dinçol'a Armağan / Festschrift in Honor of Belkis Dinçol and Ali Dinçol*, İstanbul: Ege Yay., 2007.
- Umurtak, Gülsün, Şevket Dönmez ve Aslıhan Yurtsever (ed.), *Refik Duru'ya Armağan / Studies in Honour of Refik Duru*, İstanbul: Ege Yay., 2007.
- Öztepe, Erhan ve Musa Kadioğlu (ed.), *Patronus: Coşkun Özgünel'e 65. Yaş Armağanı / Festschrift für Coşkun Özgünel zum 65. Geburtstag*, İstanbul: Homer Kitabevi Yay., 2007.
- Işık, Cengiz ve Zeynep Çizmeli Ögün (ed.), *Calbis: Baki Ögün'e Armağan / Melanges Offerts a Baki Ögün*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 2007.
- Tarhan, Taner, Aksel Tibet ve Erkan Konyar (ed.), *Muhibbe Darga Armağanı*, İstanbul: Sadberk Hanım Müzesi Yay., 2008.
- Delemen, İnci, Sedef Çokay-Kepçe, Aşkı Özdizbay ve Özgür Turak (ed.), *Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı - Euergetes - Festschrift für Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu zum 65. Geburtstag, 2 c.*, İstanbul: AKMED/Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yay., 2008.
- Sağlamtimur, Haluk vd. (ed.), *Altan Çilingiroğlu'na Armağan: Yukarı Denizin Kıyısında Urartu Krallığı'na Adanmış Bir Hayat / Studies in Honour of Altan Çilingiroğlu: A Life Dedicated to Urartu on the Shores of the Upper Sea*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yay., 2009.

Armağan Kitaplar: Sanat Tarihi, Mimarlık Tarihi ve Arkeolojinin Buluşma Mekânları

Halil İbrahim DÜZENLİ

Özet

Türkiye’de giderek yerleşen ve adeta bir ritüele dönüşen *armağan kitap* olgusu, müstakil bir kuramsal konuya, içerik bakımından üzerinde durulan bir meseleye henüz dönüşmemiştir. Diğer taraftan zihinlere bir olgu ve duygusal bir motto olarak yerleştiği söylenebilir. Türkiye’de bu olgunun ve içeriklerin yerleştiği ya da daha fazla görünür kılındığı alanlardan biri de sanat tarihidir. Sanat tarihini birbirine yakın alanlar olarak mimarlık tarihi ve arkeolojiyle birlikte düşünmek gerekir. Sanat tarihinde 1960’larda başlayan gelenek 2000’lerde yoğunlaşarak devam etmektedir. Türkiye’de sanat ve mimarlık tarihi alanında 1963 yılından 2009 yılına kadar toplam 40 isim için 43 armağan çalışmasına ulaşılmıştır. Arkeoloji alanında ise 23 adet armağan kitap yayınlanmıştır. Bu yazıda, hediye/armağan ve armağan kitap olgusu hakkında bazı zihin egzersizlerinde bulunulmuş, sonrasında yazının hacmini arttırmamak adına sanat tarihi-arkeoloji-mimarlık tarihi alanındaki armağan kitaplar kısaca tanıtılmış, içerikleri hakkında bir takım yorumlar yapılacak ve bütün bunlara armağan kitap ve seçme makale bibliyografyaları eşlik etmiştir. Örneklendirmelerde sanat tarihi-arkeoloji-mimarlık tarihi alanları dışına çıkılmamaya gayret edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hediye/Armağan, Armağan Kitap, Sanat Tarihçileri, Mimarlık Tarihçileri, Arkeologlar, Türkiye

Festschrifts: The Meeting Places of Art History, Architectural History and Archeology

Halil İbrahim DÜZENLİ

Abstract

Despite constituting an increasingly popular phenomenon in Turkey, Festschrift has not yet been transformed into a separate theoretical subject. On the other hand, it has already settled into minds as an emotional motto. One of the fields in Turkey wherein this phenomenon is deemed more visible is art history. Art history has to be considered together with architectural history and archeology. The art historical tradition beginning in the 1960s is still in progress today with considerable intensification after the year 2000. This study has located forty-three Festschrifts for forty names in art history and architectural history in between 1963 and 2009. In archeology, twenty-three Festschrifts have been published. This article primarily contains some mental exercise on this phenomenon and briefly introduces the Festschrifts in the fields of art history, architectural history and archeology. This is accompanied by brief commentary on their contents and bibliographies of Festschrifts and selected articles. Examples are restricted to the areas of art history, architectural history and archeology.

Keywords: Festschrifts, Art Historians, Architectural Historians, Archaeologists, Turkey